

Неразбраният Вазов

Един приятел често разказва как в училище стигнал до 7-а страница на „Тютюн“ и хвърлил книгата. „Ми, вбесих се! Оня, Борис Морев, кара каручката, а тази Ирина му се прави на гражданка!“, плое с възмущение върху класовата разлика той. Друго от романа на Димитър Димов не си спомня, казва, че не му и трябва. За една съученичка Елин-Пелиновите „Гераци“ пък бяха тотална загуба на време. Затова 30 минути преди класното по литература измъчи съседката си по чин да ѝ разкаже набързо кой е старият Йордан Герака и какви „го израят“ Павел и Божан. Седмица по-късно върнаха писмените работи - аз имах 5-ица, тя също. Нищо, че си служехме с различни учебни методи - аз с традиционен, тя с антикризисен.

Днес, мине - не мине време, все се намира някоя умна глава, която да „бръкне“ в учебната програма по литература, за да ѝ направи „нов прочит“, адекватен на младото поколение. Същото това поколение, без значение как го наречаме - X, Y или Z, според педагозите гледа все по-празно към всяко трето стихотворение в българската литература. Трудно ги разбират!? Затова от догодина в учебния план на деветокласниците няма да присъства „Прощанло“ на Никола Вапцаров, а с по една творба в списъка остават Радичков, Валери Петров и Павел Вежинов. Така тихомълком още едно от най-красивите стихотворения в нашата литература отпадна от надпреварата за „Най-разбираемите произведения на годината“.

Има обаче един участник в учебния „конкурс“, който натрупа доста опит по номинации и елиминации - Дядо Вазов. След някогашните шумни полемики около „Аз съм българче“ и „Кочо“, преди седмица от ефира на Нова телевизия и от страниците на няколко ежедневника поетът Тома Марков възкликна: „Иван Вазов, ако е писател, аз съм торта!“, а проф. Милена Кирова от СУ пък допълни: „Мил ми е Вазов, но истината е, че децата не го разбират и не го четат. Трябва да се смени с по-съвременни автори“. Звучи логично, модерно и разбираемо, само че аз нито

обичам торти, нито мисля, че подмяната на „Под игото“ с нещо „по-ново“ е умен ход.

Първо, защото „новия“ също няма да го разбират. И второ - защото децата от години просто не четат. Ако, разбира се, не се намери някой да им натика текста в лицето с подходящ маниер. Спомням си как преди години около кандидатстудентския изпит по литература това направи с мен учителката, при която ходех на уроци. Тогава и аз не всичко разбирах, нито пък ми беше много интересно. В училище „Възпоминания от Батак“ на Вазов беше поредното досадно стихотворение, върху което трябваше да помислим за домашно, но ние, разбира се, често пропускахме да мислим. На частния урок обаче нямаше измъкване, там си плащаме, за да мислим.

Един ден учителката внимателно изрочи стихотворението от книгата като непознато съкровище, за което иманярите лаици биха възкликнали: „Дрънкулка!“ Прег безразличните ни погледи тя смени изражението на лицето си, гласът ѝ стана някак си различен и лекичко зачете...

...От Батак съм, чичо. Знаеш ли Батак? Хе, там зад горите... много е далече, нямам татко, майка: ази съм сирак, и треперя малко, зима дойде Вече...

Ти Батак не си чул, а аз съм оттам: помня го клането и страшното време.

Бяхме девет братя, а останах сам. Ако ти разкажа, страх ще те съземе...

Към финала учителката ми плачеше. Ловко бършеше съзрите си, но невинаги успяваше. Няколко капнаха върху страниците на пожълтялата ѝ книга и попиха бързо, също като думите, с които ни обстрелваше. Бяхме три момичета, същите тези, които пропуснаха небрежно да прочетат стихотворението за домашно. Едната беше пуснала дългите си коси, за да не я видим, че и тя плаче, другата мигаше учестено, а аз бършех очите си. Учителката затвори книгата и ни погледна. Вече нямаше какво да обяснява, нямаше какво да анализира, а ние и не пихме.

Години по-късно за първи път кракът ми стъпи в Батак. Онзи Батак от стиховете на Дядо Вазов, онова място от „страшното време“. Мълчаливо гледах мрачните следи, които Вазов гума описва в творбите си. Прекарах часове, най-тихите часове. На връщане към София не се сдържах и си поплаках. Вече напълно разбирах и стиховете, и съзрите на учителката, и онова страшно време.

Затова си мисля, че да предлагаш днес „Под игото“ да се изучава с помагало, защото децата не разбират „турцизмите“, звучи прекалено. Налагало го това, че не можели да осмислят „онези“ времена... И аз не можех, и аз не исках да знам. Беше ми скучно, предпочитам Кърт Кобейн. Но се намери човек, който да привлече вниманието ми, така както само един учител може да го направи. Бас хващам, че такива учители все още има и докато учениците с лекота наизустяват „Налей ми водка с утеха...“ на фолкдивата Преслава, те ще намерят начин да ги разтърсят. Пък било то и със сигнални фрази като „Любен Каравелов е написал първото реге изречение в българската литература“. ❗